

Совість, певно, одне з ключових понять у становленні Справжньої Людини. У Василя Олександровича Сухомлинського, знаменитого педагога з України, який створив свого часу оригінальну педагогічну систему, що ґрунтується на принципах гуманізму, є такі золоті слова: **«Людина є тим, чим вона стає, залишаючись наодинці з собою. Справжня людська сутність виражається в ній тоді, коли її вчинками керує не хтось, а її власна совість»**

Часто багатьом сучасним дітям складно зрозуміти, що ж таке совість. Мудрі батьки вдаються до наступного пояснення суті цього поняття: *«Совість, як невидима людина, постійно спостерігає за тобою. Вона завжди знає, як правильно вчинити, тому варто дотримуватися її порад. Її поради — це твої добрі думки»*

. Кажучи так дитині, ми вкладаємо в неї найважливіше зерно людяності — прагнення слідувати своїм благим намірам. До речі цікаво, що ще в IV ст. до н.е. Сенека вчив: **«Роби все так, ніби за тобою спостерігають»**

Навчити своїх дітей не просто чути, а слухати голос своєї совісті — одне з головних завдань батьків. Тому деякі з них вводять у свій вихователський ужиток таку фразу: *«А що Совість твоя каже?»*

Таке запитання спонукає дитину звернути увагу на інші свої думки, справедливі, мирні, доброзичливі, які приведуть її до правильного вчинку, рішення, дії. Це питання буде актуальним тоді, коли дитині вже зрозуміле значення слова «совість». Застосування такого підходу допускається в ситуаціях, коли дитина дійсно завинила, шукає виправдання або, що значно гірше, — не хоче визнавати й навіть бачити своїх помилок.

Василь Олександрович присвятив своє життя вихованню дітей, формуванню справжніх Особистостей. Він вважав, що треба давати дітям час подумати про свою помилку, відчувти сором, каяття. Адже існує велика ймовірність того, що, завинивши й відчувши колючі докори совісті, дитині більше ніколи й у голову не прийде вчинити або подумати так само. Йому захочеться якнайшвидше замінити це незручне почуття більш гармонійним, приємним, природним. Важливо, щоб дитина відчула, що внутрішній комфорт прийде тоді, коли вона виправить свою помилку: вибачиться, виконає обіцянку, визнає, що помилялася, придумає мирне вирішення ситуації тощо. Саме в такі моменти діти й учаться робити вибір на користь позитивного високоморального способу мислення, які є провідниками добра й краси.

Про красу Василь Олександрович Сухомлинський казав так: **«У розумінні й відчутті краси — могутнє джерело самовиховання!»**

За багато років уважного й чуйного спостереження за своїми вихованцями він прийшов до того, що однією з найважливіших чеснот Справжньої Людини є вміння бачити й відчувати прекрасне. Ця здатність закладається в юності. Помічено, що діти, здатні помічати чарівність навколишнього світу, проявляють себе позитивно і в навчанні, і в житті колективу. Крім того, вміння відчувати красу навколишнього світу, свідчить про розкриття краси внутрішнього світу дитини. А це, у свою чергу, дає дитині можливість творчо проявляти себе, вносити свій вклад у розвиток суспільства.

Василь Олександрович старанно направляв увагу дітей на чарівність природи, виводячи їх на прогулянки в ліс та на луки, обговорював з ними ніжність кольорів, потужні крони дерев, спів птахів, дзюрчання струмків. Сухомлинський виховував у дітях усвідомлення краси людського вчинку: читав їм високоморальні казки власного твору, розповідав історії про людей, які проявили себе, як Люди з великої літери, що вражають своєю мужністю, витримкою й умінням контролювати власні думки та емоції. На глибоке переконання великого педагога, такі бесіди й заняття з дітьми є вкрай необхідними для їх становлення як добрих, справедливих, світлих особистостей. Казки педагога можна прочитати й зараз, відшукавши, наприклад, книгу: *В. О. Сухомлинський «Казки школи під голубим небом: казки, притчі, оповідання», Освіта 1990.*

Звичайно ж, розмови з хлопцями про високе складала тільки частину виховної методики В. О. Сухомлинського. Значну увагу він приділяв також залученню дітей до безпосередньої діяльності, процесу, під час якого формуються найкращі якості особистості — **колективної праці**.

Великий педагог вважав працю основою всього мудрого і прекрасного на землі. Виховання працею та колективом було одним з основних елементів його методики. Про виховну силу колективу Сухомлинський писав: *«Коли мої діти починають жити в колективі, найперша моя турбота про те, щоб найбільшою бідю кожної дитини стала чужа біда, найбільшою радістю та втіхою була думка про те, що вона принесла радість іншій людині»* . Цими словами Василь

Олександрович, як і багато інших педагогів, висловлює свою глибоку переконаність у тому, що виховання колективною працею створює умови для дитини, в яких удосконалюється її особистість, наділена найкращими людськими якостями, а егоїзм та споживацьке мислення стираються. За часів Союзу, завдяки такій системі виховання, було можливо формувати багато дійсно достойних високоморальних людей, які стали справжньою гордістю для суспільства. Для таких людей немає чужих бід та чужих перемог. Вони стали справжнім прикладом людяності для своїх майбутніх поколінь.

Про працю Сухомлинський упевнено казав: **«Справжнє виховання немислиме без життя у світі праці. Праця лежить в основі і морального, і естетичного, і емоційного виховання»** , неодноразово

доводячи, це на власному досвіді. У своїх книгах Василь Олександрович наводить приклади того, як колектив і праця на очах змінювали його вихованців, перетворюючи ледачих — на старанних, байдужих — на охочих допомогти. Із цього було зроблено розумний висновок: колективна праця сприяє формуванню в дитини прагнення більше думати про інших, а не про себе, розвиває в дітей благородні людські якості: працьовитість, щедрість, вдячність, відповідальність, вчить поважати чужу роботу. До того ж, педагог зазначив, що колективна праця на полях та виноградниках згуртовує хлопців, завдяки чому розумова робота в школі також стає для них більш комфортною та ефективною.

Багато сучасних педагогів та вихователів сходяться на тому, що приклад позитивного досвіду радянської педагогіки, перевіреної десятиліттями, дав прекрасні результати і заслуговує на особливу увагу сьогодні. Впровадження його в сучасну систему освіти — важливий етап на шляху становлення суспільства, побудованого на високоморальних принципах. Адже, незважаючи на те, що часи змінилися, головна мета виховної діяльності залишилася такою ж — навчити дітей людяності.

В. О. Сухомлинський писав: **«Навчати людяності — дуже складна й неймовірно важка справа»**. Педагог з власного досвіду знав, як багато уваги та сил вимагає виховання Справжньої Людини, і разом з цим він був глибоко переконаний у необхідності такого виховання. Нехай нас не лякає, що доведеться приділити багато часу й докласти максимум старанності для того, щоб посіяти й удобрити зерна людяності в дитині. Адже, як доводить багаторічна практика Василя Олександровича, — це того варте!

Усіх досягнень, нововведень та ідей мудрого педагога не перелічити в одній статті. **Василь Олександрович Сухомлинський — яскравий приклад людини, яка не просто віддала своє серце дітям, а віддала своє серце Людям!**

Адже завдяки його науковим працям, розробкам та новаторським ідеям відбулася величезна кількість позитивних змін не тільки в освіті, а й у ціннісній системі суспільства.

Сьогодні відзначається ще одна хвиля підвищеного інтересу до ідей Василя Олександровича. Усе більше й більше вчителів та викладачів звертаються до його досвіду, усе більше батьків читають його книги: «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину?», «Батьківська педагогіка». Треба визнати, що праці Василя Олександровича Сухомлинського є прекрасними провідниками добра в нашому світі, оскільки допомагають нам стати кращими й змінювати на краще світ.

Багатозначні слова педагога: **«Ідея добра стає орієнтиром життєвої практики й мірилом вчинків лише тоді, коли сенсом життя людини є прагнення до добра!»** Бажання виховати у своїй дитині, як і в собі, Справжню Людину, що прагне до добра, — дуже своєчасне в будь-які часи. І особливо зараз, адже настав період, коли суспільству необхідно утвердитися в високоморальних та духовних цінностях на благо мирного розвитку майбутнього всієї цивілізації.

Усе починається з окремої людини. Адже щоденна робота над собою передбачає самовдосконалення, моральний, духовний розвиток людини, збагачення її внутрішнього світу. А внутрішній світ завжди відбивається на зовнішньому. Творче прагнення кожного — джерело благих досягнень багатьох. Людина сама іноді до кінця не може усвідомити масштабності результатів своїх діянь.

На прикладі Василя Олександровича Сухомлинського ми бачимо, що світлі ідеї однієї людини, втілені в життя, і справді здатні протягом довгих років запалювати тисячі

людських сердець. Адже мудрі слова великого педагога й понині нагадують нам про те, що ж означає бути справжньою людиною, надихаючи нас на добрі думки та справи: **«Бут и справжньою людиною — значить віддавати сили своєї душі в ім'я того, щоб люди навколо тебе були красивішими, духовно багатшими; щоб у кожній людині, з якою ти стикаєшся в житті, залишилося щось гарне від тебе, від праці твоєї душі!»**.

*Ганна Дубровська,
учасниця Міжнародної громадської організації «ЛАГОДА»*